

MỘT SỐ PHƯƠNG PHÁP TIẾP CẬN BÀI BẢN DÂN CA TÀY - NÙNG – MÔNG CHO HỌC SINH, SINH VIÊN TRƯỜNG CAO ĐẲNG VĂN HÓA NGHỆ THUẬT VIỆT BẮC

Sâm Thị Ngọc Ánh

Trường Cao đẳng Văn hoá Nghệ thuật Việt Bắc

Email: samthingocanh@gmail.com

Tóm tắt: Kho tàng âm nhạc dân gian nói chung, các thể loại dân ca nói riêng của nước ta rất phong phú và đa dạng. Trong những năm gần đây, được sự quan tâm của Đảng và Nhà nước cũng như các cấp bộ, ngành từ Trung ương đến địa phương, các thể loại dân ca đặc sắc của dân tộc ta đã được phục hồi, bảo tồn và phát triển mạnh mẽ bằng nhiều biện pháp khác nhau. Trong đó, việc chú trọng dạy học, lồng ghép các bài hát dân ca vào môi trường âm nhạc chuyên nghiệp cũng như tại các trường phổ thông là hết sức quan trọng và thực tiễn. Do vậy, cần có những phương pháp tiếp cận phù hợp nhằm nâng cao chất lượng dạy học những làn điệu dân ca của dân tộc, trong đó có dân ca Tày – Nùng – Mông.

Từ khóa: Dân ca Tày, Nùng, Mông, Dạy học dân ca, Âm nhạc chuyên nghiệp.

SOME APPROACHES TO TEACHING TRADITIONAL TÀY–NÙNG–MÔNG FOLK SONGS TO STUDENTS AT VIET BAC COLLEGE OF CULTURE AND ARTS

Abstract: Vietnam's folk music heritage in general, and its folk-song genres in particular, is rich and diverse. In recent years, with the attention of the Party and the State as well as ministries and sectors from the central to local levels, many distinctive folk-song traditions have been revived, preserved, and strongly promoted through various measures. Among these efforts, the policy of teaching and integrating folk songs into professional music education as well as in general schools is highly important and practical. Therefore, appropriate pedagogical approaches are needed to improve the quality of teaching national folk-song melodies, including Tày–Nùng–Mông folk songs.

Keywords: Tày, Nùng, Mông folk songs; folk-song teaching; professional music education.

Nhận bài: 12/01/2026

Phản biện: 10/02/2026

Duyệt đăng: 13/02/2026

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Dân ca của các dân tộc thiểu số miền núi phía Bắc là một bộ phận quan trọng trong kho tàng di sản văn hóa truyền thống của cộng đồng các dân tộc Việt Nam. Trong đó, dân ca của người Tày, Nùng và Mông không chỉ phản ánh đời sống tinh thần phong phú, thế giới quan và nhân sinh quan của cộng đồng, mà còn lưu giữ những giá trị thẩm mỹ, ngôn ngữ và tri thức dân gian được bồi đắp qua nhiều thế hệ.

Trong bối cảnh hiện đại hóa và giao thoa văn hóa ngày càng sâu rộng, các thể loại dân ca Tày – Nùng – Mông đang đứng trước nhiều cơ hội phát huy giá trị của mình nhưng cũng đối diện với nguy cơ bị mai một. Sự thay đổi môi trường diễn xướng, sự đứt gãy truyền khẩu, cũng như sự tác động của các loại hình âm nhạc đương đại đặt ra yêu cầu cấp thiết phải nghiên cứu, hệ thống hóa và đề xuất những phương pháp tiếp cận phù hợp trong dạy học âm nhạc nói chung, dân ca nói riêng cho học sinh, sinh viên Trường Cao đẳng Văn hóa Nghệ thuật Việt Bắc, góp phần bảo tồn và phát huy hiệu quả các giá trị đặc sắc của loại hình nghệ thuật này.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

Từ rất nhiều năm qua, chương trình nhạc cụ dân tộc tại trường Cao đẳng Văn hóa Nghệ thuật Việt Bắc vẫn được trang bị học phần học dân ca với thời lượng là 60 tiết. Tuy nhiên, giáo trình học bộ môn dân ca cho các em vẫn có rất ít các bài bản

dân ca dân tộc miền núi, phổ biến chung là dân ca đồng bằng Bắc Bộ và các vùng miền khác bởi do đáp ứng theo giáo trình học chuyên ngành chung. Dân ca là môn học bắt buộc với mỗi học sinh, sinh viên trong nhà trường. Môn học này giúp các em tiếp cận ban đầu về âm nhạc Việt Nam nói chung thông qua việc hát các làn điệu dân ca. Tuy nhiên, theo chúng tôi, khi xây dựng môi trường học tập cho đối tượng là học sinh, sinh viên dân tộc miền núi cần bổ sung những điều kiện, phương pháp áp dụng mới nhằm phù hợp với con người, xã hội, vùng miền. Vì vậy, chúng tôi mạnh dạn đưa ra những ý kiến nhằm thay đổi cách tiếp cận học âm nhạc của các bộ môn chuyên ngành âm nhạc truyền thống như sau:

2.1. Tiếp cận thông qua việc giảng dạy và học dân ca trong nhà trường

Trong bộ môn Dân ca (học phần bắt buộc 60 tiết) nên dành nhiều số tiết ban đầu (khoảng 20 tiết học) giảng dạy các bài bản dân ca miền núi, nhất là dân ca các dân tộc phổ biến trong vùng. Khi các em được học hát những bài mà các em đã được hát, được nghe thì việc nhận biết nốt nhạc và tiết tấu sẽ rất nhanh. Điều này tạo điều kiện rất thuận lợi cho việc học nhạc cụ cũng như các môn học âm nhạc khác. Người học được học hát, khi diễn tấu nhạc cụ sẽ tự tin hơn vì đã hiểu rõ nội dung của bài bản, tính chất âm nhạc qua lời ca của

tác phẩm đó. Từ đó, việc biểu hiện sắc thái của tác phẩm cũng sẽ được học sinh thể hiện tốt hơn khi trình bày tác phẩm.

Khi giảng dạy dân ca miền núi, giáo viên cần giải thích rõ từng thể loại, tính chất tác phẩm và có thể nêu rõ nguồn gốc, hoàn cảnh của từng bài dân ca để học sinh nắm bắt tính chất bài bản nhanh hơn và xử lý tác phẩm đúng phong cách âm nhạc dân gian vùng miền.

2.2. Tiếp cận nguồn dân ca từ các hoạt động biểu diễn nghệ thuật thực tế tại địa phương và Nhà trường

Khu vực Việt Bắc là nơi tập trung đa dạng các dân tộc sinh sống. Do vậy, mỗi vùng có những phong tục tập quán riêng. Đặc biệt, đồng bào các dân tộc nơi đây rất coi trọng các ngày lễ hội, lễ cầu, lễ cúng và họ thường xuyên tổ chức các hoạt động văn nghệ trong các ngày lễ này. Chính vì vậy, giảng viên có thể hướng dẫn cho học sinh, sinh viên cách học, tham khảo và tìm hiểu các làn điệu dân ca tại chính quê hương của các em và áp dụng vào chuyên ngành học.

Nhà trường thường xuyên tổ chức các hoạt động biểu diễn nghệ thuật chào mừng các ngày lễ kỷ niệm, các chương trình ngoại khóa. Do vậy, một phương pháp tiếp cận mang lại hiệu quả cao cho học sinh, sinh viên là thường xuyên cho các em tham gia, nghe và làm quen với các chương trình biểu diễn, các buổi học tập của học sinh và sinh viên trong nhà trường.

2.3. Tìm hiểu giáo trình, giáo án của một số môn học có liên quan

Trường Cao đẳng VHNT Việt Bắc là đơn vị có uy tín trong việc đào tạo cán bộ quản lý văn hóa, diễn viên cho nhiều địa phương tại khu vực Việt Bắc. Vì vậy, trong các bộ môn được đào tạo tại Nhà trường có môn đàn hát Then, múa dân gian đề cập rất sâu sắc tới nền văn hóa dân gian các dân tộc Việt Bắc, các giảng viên bộ môn đã nghiên cứu khá tỉ mỉ cách biểu hiện, thể hiện ngôn ngữ từng dân tộc thông qua giáo trình giảng dạy các bài đàn hát Then, hát dân ca, các điệu múa dân gian truyền thống... Việc tìm hiểu các làn điệu dân ca Tày - Nùng - Mông rất thuận lợi cho học sinh, sinh viên trong nhà trường bởi các môn học trên đã được các giảng viên đúc kết kinh nghiệm giảng dạy trong nhiều năm qua. Trong đó, các giáo trình,

giáo án đã được phân tích và tổng hợp rất nhiều các bài học về văn hóa vùng Đông Bắc, các bản nhạc dân ca, các điệu múa đặc trưng mang phong cách âm nhạc miền núi với đội ngũ các cô giáo, thầy giáo giảng dạy tận tình chuyên sâu.

2.4. Tìm hiểu các nguồn tư liệu tham khảo khác

Học sinh, sinh viên trong trường chủ yếu là con em đồng bào các dân tộc, các em đã sinh sống và học tập trong nhiều năm tại trường, điều đó rất thuận lợi cho việc học tập, tìm hiểu âm nhạc dân ca bằng việc trao đổi, thể hiện trực tiếp bằng cách hát và đàn các bản dân ca, các bài hát đó trên nhạc cụ mà các em được học.

Giáo viên có thể hướng dẫn cho học sinh nghe băng đĩa sưu tầm và đưa ra các lời khuyên, hướng dẫn các em nên tiếp thu loại bài bản dân ca nào phù hợp với khả năng của các em trong một thời điểm nhất định nào đó. Tùy theo năm học của học sinh, sinh viên và yêu cầu cụ thể của mỗi bài học, học sinh cần được làm quen, nghe và luyện tập những kỹ năng như: Nâng cao kỹ thuật ở các cấp bậc từ dễ đến khó, từ chậm đến nhanh, các kỹ thuật vuốt, chạy ngón, kỹ thuật rung hơi, luyện láy....

Thư viện tại trường là nơi lưu giữ nhiều tài liệu liên quan đến văn hóa, bài hát, lối sống, phong cách sinh hoạt các dân tộc. Đây là nơi rất cần thiết không chỉ cho học sinh, sinh viên mà cả giáo viên, giảng viên trong nhà trường có thể tìm đến với mục đích là tìm đọc, nghiên cứu các tài liệu, tư liệu liên quan đến các dân tộc Tày - Nùng - Mông. Giới thiệu cho học sinh, sinh viên tự tìm hiểu và nghiên cứu các tư liệu, các tài liệu liên quan đến bài học cũng là cách tiếp cận tốt nhất, giúp cho các em tự hoàn thiện, tự biết phân tích nhìn nhận giá trị của tác phẩm, qua đó các em sẽ hiểu sâu sắc hơn và có cái nhìn bao quát toàn diện hơn khi học các tác phẩm chuyên ngành.

III. KẾT LUẬN

Nhìn chung, việc đề xuất một số phương pháp tiếp cận bài bản của các thể loại dân ca Tày - Nùng - Mông trong dạy học dân ca cho học sinh, sinh viên Trường Cao đẳng Văn hóa Nghệ thuật Việt Bắc đã góp phần nâng cao chất lượng dạy học bộ môn. Qua đó góp phần khẳng định giá trị bền vững của loại hình nghệ thuật này trong dòng chảy văn hóa dân tộc, hướng tới mục tiêu bảo tồn và phát triển di sản âm nhạc truyền thống một cách bền vững.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Nhiều tác giả (2001), *Giữ gìn và phát huy di sản các dân tộc Tây Bắc*, Nxb Văn hóa dân tộc và Tạp chí VHNT.
Lã Văn Tô, Hà Văn Thư (1984), *Văn hóa Tày - Nùng*, Nxb Văn hóa.
Nguyễn Thị Yên (2006), *Then Tày*, Nxb Khoa học xã hội.
<https://vietbacact.edu.vn/>